O CO VE SKUTEČNOSTI V HYGIENICKÉ SLUŽBĚ JDE?

Vážení čtenáři,

pokládám si za čest, že jsem byl osloven k napsání tohoto úvodníku, který zahajuje nový ročník časopisu Hygiena. A protože v okamžiku, kdy píšu tyto řádky, začínáme rok 2019, dovolím si vám všem nejprve popřát v novém roce (a nejen v něm) hodně zdraví, spokojenosti a jen to nejlepší, co vám život může přinést.

Od chvíle, kdy jsem se v roce 1986 coby „absík“ vrátil z Vojenské nemocnice v Bratislavě, kde jsem rok po nocích vysoce odborně střežil vojenskou hygienickou stanici, pracuji na hygienické stanici civilní. V Bratislavě jsem ráno podával hlášení ve stylu: „Soudruhu plukovníku, během mé služby se nic mimořádného nestalo, hasiči po úspěšném zásahu odjeli krátce po půlnoci.“ Byla to svým způsobem kla-

sická hygienická stanice, kde většině občanských pracovníků veleli vojáci. Poprvé jsem tam po studiích také pochopil, že v pracovním kolektivu mě (a to aniž se poznáme) nebudou mít všichni automaticky rádi. Hodně mi to následně pomohlo, již bez větších překvapení, vplout do pracovního procesu na okresní hygienické stanici. Během let jsem poznal, jak může být Gaussova křivka normálního rozdělení pravděpodobnosti využita pro pochopení řady jevů, například i vlastností, morálky a charakteru lidí. Křivka má nějakou společnou převažující „dobrou průměrnou“ hodnotu a na obou krajích se pak vyskytují jevy mimořádné. Tedy v jakékoliv společnosti či skupině se objektivně vyskytují i jedinci více či méně mimořádní, a to jak v kladném, tak v záporném smyslu. Toto poznání mě vlastně uklidňuje a zbavuje zbytečných překvapení, případně zklamání, dodnes. Prostě to tak být musí. Výjimeční jedinci z negativního kraje křivky nejenže svými postupy skupině vůbec nijak neprospívají, ale bývají i hodně slyšet a vidět. Může se pak snadno stát, že obecná společnost začne jejich specifické způsoby vztahovat i na tu slušnou „průměrnou“ většinu příslušné skupiny, že „tam jsou všichni takoví“. Jedinci neznalí mohou dokonce nabýt i dojmu, že způsoby těchto specialistů jsou vlastně možná žádoucí a běžně používanou normou. Negativně výjimeční lidé byli, jsou a budou. Měli by však pokud možno dostávat co nejmenší prostor pro realizaci svých způsobů. Omlouvám se za tento poměrně zdlouhavý úvod, ale nějak jsem si ho právě nyní nemohl odpustit.

Jak jsem již uvedl, jsem hygienik z hygienické stanice, lhotejno zda z okresní či následně krajské. A tak věci ani nemohu vidět jinak než jako terénní hygienik. Pochopil jsem, že na rozdíl od úspěšně transplantovaných srdcí není prosazování preventivní hygienické činnosti s jejím „finálním výrobkem“ (= jev, který nenastal) vůbec jednoduché. Že u některých osob nelze vyloučit i názor typu „Na co vlastně potřebujeme epidemiology, když tu nemáme epidemie? Není hygieniků nakonec zbytečně mnoho? Pojďme „optimalizovat“ jejich počty. Svým způsobem možná ani není příliš žádoucí, aby nadměrně pobíhali po „terénu“ a prováděli aktivní a opravdový preventivní zdravotní dozor. A když se něco stane... no, tak pak ať rozdají pokuty. Vždyť jsou přece hlavně správním úřadem!“

Stále věřím, že většina hygieniků vidí své poslání zcela jinak. Současné postupy státní správy jsou čím dál komplikovanější a košatější. Jako příklad použiji příběh kamaráda, který si spolu s partákem na začátku června ohřál v lese oběd na ohýnku. Udržovat otevřený oheň na lesním pozemku se nesmí. „Staří“ trempové si u potoka (voda v dosahu) dle všech tábornických pravidel prostě rozdělali malý ohýnek. Byli spatřeni nějakým „lesákem“. Ten na ně zavola 2 policisty, kteří na místě sepsali protokol. Věc pak policisté předali Lesnímu úřadu. Příslušný úředník se následně vypravil na dané místo a ohledal stopy po ohýnku. V červenci pak písemně zahájil řízení o přestupku a pozval oba provinilce na začátek srpna na svůj k úřad k projednání věci. Vyslechl je, sepsal další protokol, aby jim na konci srpna do vlastních rukou zaslalým Rozhodnutím slavnostně uložil „napomenutí“. A úředník šiml nadšeně zařehlal a založil si další spis. Přitom naše trempy mohli úplně klidně srovnat hned na místě daný lesák. Kolik času a energie by se ušetřilo! A mohlo být využito pro užitečnější práci. Nemějme to však za zlé tomu konkrétnímu úředníkovi, on si to tak nevymyslel, on to tak prostě na své pracovní pozici udělat musel. Vymysleli to jiní a jinde.

Až sem jsme se ve státní správě dostali. Jde stále ještě vůbec o věc? Mám takový pocit, že pokud to takhle půjde dále, může daný úředník v rámci řádného plnění úředních procesů a postupů náhle zjistit, že si už nemůže vzpomenout na vlastní důvod, pro který svoji činnost vůbec započal. To trochu přeháním, v praxi však musí terénní hygienik nejednou vynaložit skutečně mnohokrát větší úsilí a hlavně více času na to, jak danou věc správně vypořádat dle právních předpisů a nejrůznějších evidencí, než kolik by bylo zapotřebí pro vlastní vyřešení daného problému. Na základě tlaku silniční policie došlo od 1. ledna 2019 k novele § 91 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Přestupkové jednání, jehož společenská nebezpečnost je velmi nízká, lze řešit „domluvou“. Není tedy třeba složitě papírovat a trestat doslova jakékoliv banální porušení právních předpisů, jako tomu bylo dosud. Jak ideální příležitost pro hygienika, aby společenskou nebezpečnost pochopil jako nebezpečnost pro zdraví a při zjištění závad ji jako zá-

sadní věc zvažoval vždy na prvním místě. Pak by mohl v daných případech „obviněnému“, který pochybní hodlá napravit, pouze „domluvit“. Jsem přesvědčen, že takový přístup, jehož podkladem je odborné posouzení skutečné zdravotní nebezpečnosti daného přestupku, je nejenom logický a spravedlivý, ale navíc zvyšuje odborný a obecný kredit hygienické služby.

Opět vyjádřím víru, že většině hygieniků stále jde o věc. O podstatu, na které byl náš obor vystaven. O reálná zdravotní rizika, která chceme snížit či eliminovat dříve, než poškodí lidem zdraví. Některé rizikové faktory jsou již dobře známé a je pouze nutné dohlédnout na dodržování vyzkoušených preventivních opatření. Jiné faktory však představují velké otazníky a vyžadují výzkum, studie, sběr dat. Hygienická služba jako celek dle mého nutně potřebuje systém, základnu, která bude postavena na odborných znalostech a schopnostech a která bude na základě vědeckých poznatků, či naopak jejich absence, hodnotit podle toho situaci a připravovat témata a návrhy pro sběr dat, studie či výzkum. A výsledky následně prosazovat do praxe. Vždyť to je vlastní základ filosofie hygienické služby. Že to v současných podmínkách a způsobech konání vypadá jako naprostá utopie? Domnívám se, že za současné situace nemůže tuto funkci plnit pouze jedno pracoviště, ale že je v rámci tohoto systému nutná koordinovaná spolupráce všech složek hygienické služby (a třeba i dalších tematicky spřízněných pracovišť). Každý pak totiž může do této spolupráce přinést svůj díl, činnost, kterou dobře umí. Potřebujeme spolu v zájmu věci hlavně komunikovat a spolupracovat. A samozřejmě to vyžaduje ještě jednu maličkost. Chtít to.

Jak se říká, když se chce, tak to jde. A ještě přidám, nemusí přšet, jen když kape. Může taková platforma něco očekávat od terénního hygienika, který je systémem stále více tlačěn do role jakéhosi bezduchého inspektora papírů následně zavaleného dalšími papíry v kanceláři? Jsem přesvědčen, že může. Že většina (Gaussova křivka...) terénních hygieniků doslova „ožije“, pokud se v rámci své práce stane součástí dobře postaveného a smysluplného úkolu či cíle.

Ze své konkrétní praxe terénního hygienika vidím, kolik času a úsilí musíme věnovat tomu, jak se vypořádat se stávajícími právními předpisy. Jak v tomto prostředí realizovat naše skutečné poslání? Vidím, jak se často vytrácí smysl, jak se vytrácí „věc, o kterou skutečně jde“. Přetavuje se v úsilí „jak to máme napsat, aby to bylo správně po právní stránce, aby to ustálo odvolání, přezkum?“. Proč je to tak složité? Proč mají naše Rozhodnutí hned několik hustě popsaných stran textu? Jak je možné, že dané právní ustanovení lze leckdy vykládat různě? Taková je doba, sem jsme se dostali a to nejen v hygienické službě.

Ze své konkrétní praxe terénního hygienika však také vidím, že má smysl snažit se o úpravu právních předpisů tam, kde nejsou úplně jednoznačné. Tam, kde je třeba něco doplnit nebo ubrat. Taková snaha je samozřejmě pracná, někdy vypadá trochu jako „boj s větrnými mlýny“ a je to běh na dlouhou trať. Ale možné to je! Má to smysl a děje se to. Samozřejmě to obecně opět vyžaduje ještě jednu známou maličkost. Chtít to. Nutně potřebujeme, alespoň v terénní hygienické službě, získat více času, sil i radosti z práce pro „věc, o kterou skutečně jde“.

MUDr. Ivan Kučera, Ph.D.
Krajská hygienická stanice Královéhradeckého kraje